

Oponentský posudek disertační práce

PhDr. Zoja Šedivá: *Možnosti psychologické diagnostiky a školní výkon u žáků se sluchovou poruchou*. Disertační práce. Praha: UK, 2010, 114 s., 56 literárních pramenů s převahou publikací v jazyce českém a anglickém.

Program: Doktorský studijní program

Obor: Psychologie

Student: PhDr. Zoja Šedivá

Název práce: *Možnosti psychologické diagnostiky a školní výkon u žáků se sluchovou poruchou*

Školitel: Prof. PhDr. Stanislav Štech, CSc.

Oponentka: PhDr. Kateřina Hádková, Ph.D.

Pracoviště: Katedra speciální pedagogiky Pedagogické fakulty UK v Praze

V disertační práci autorka řeší aktuální téma psychologické diagnostiky a školního výkonu u žáků se sluchovým postižením. Tato populace dětí je skupinou, jež se liší od slyšící populace v mnoha aspektech, zvláště pak v komunikaci odlišným komunikačním kódem (vizuálně motorickým), než je komunikace orálně auditivní.

Cílem disertační práce je v teoretické části popsat a utřídit zmíněná specifika populace dětí se sluchovým postižením oproti populaci intaktní a rovněž interindividuální rozdíly a proměnné, které ve výchovně vzdělávacím procesu intervenují. Cílem empirické části práce je zjistit, zda a v jaké míře (v kombinaci s ostatními faktory) samotné sluchové postižení ovlivňuje úspěšnost vzdělávání. Autorka vychází ze tří plošných psychologických vyšetření žáků škol pro sluchově postižené (vyšetření při zařazení do základních škol, v 5. ročníku při přechodu na druhý stupeň ZŠ a na konci školní docházky v 9. ročníku pro poradenství v oblasti profesionální orientace) včetně informací o metodách jejich získání. Některá data srovnává se zahraničními výzkumnými zkušenostmi. Zpracovávaná problematika si vyžádala multidiscipinární přístup, autorka při zpracování textu vychází ze znalostního základu speciální pedagogiky sluchově postižených, audiologie, foniatrie a především psychologie. V rámci zpracování disertační práce se jí podařilo stanovený cíl splnit.

Disertační práce má především empirický charakter, vychází z vlastních zkušeností a vyhodnocení dat průběžně získávaných pro účely dlouholeté praxe ve dvou pražských školách

pro sluchově postižené a až sekundárně pro účely této práce. Autorka užívá diagnostické metody, které je možné uplatnit u sluchově postižené populace. Vedle pozorování, užívá anamnestických dat získaných z rozhovorů s rodiči dětí, v menší míře pak exploračních metod se samotnými žáky. Pro populaci sluchově postižených existuje jen velmi málo dostupných standardizovaných metod převážně převzatých ze zahraničí (Institutu pro neslyšící v Nizozemí), proto jsou v diagnostické praxi užívány především testy neverbální. Autorka však používá s opatrnou interpretací i testy verbální, které je možné užít alespoň částečně validně (testy zprostředkovává verbálně s názorem, nebo pomocí znakového jazyka). Vzhledem k malému počtu zkoumaných žáků má analýza výsledků spíše kvalitativní charakter.

Disertační práce je členěná do devíti kapitol, velmi dobře strukturovaných a logicky na sebe navazujících. V první kapitole se autorka zabývá vymezením cíle, metod práce a přínosem práce pro praxi. V druhé kapitole se autorka dostává k vymezení základních pojmů problematiky sluchově postižených. Ve třetí kapitole se věnuje specifikům kognitivního rozvoje sluchově postižených. Čtvrtá kapitola analyzuje aktuální otázky výchovně vzdělávacího procesu sluchově postižených žáků a neopomíná ani stále diskutovanou oblast komunikačních metod sluchově postižených. Pátá kapitola se zabývá významem psychologické a speciálně pedagogické diagnostiky a specifiky psychologické diagnostiky žáků se sluchovým postižením. Dále navazuje šestou kapitolou empirická část práce, v níž vychází autorka ze zahraničních poznatků ze dvou institucí – Institutu pro neslyšící v Sint Michielsgestlu v Holandsku, kde psychologická a speciálně pedagogická diagnostika vychází z pojetí významné osobnosti pro surdopedickou teorii i praxi – A. van Udena, a Centra pro duševní zdraví a hluchotu California Iniversity San Francisco v Kalifornii. Na analýzu dat z kalifornské studie navazuje sedmá kapitola s popisem zdrojů vlastních výzkumných dat. Zkoumaný vzorek populace sluchově postižených žáků byl vybrán ze dvou pražských škol pro sluchově postižené – v Praze 2, Ječné ulici a v Praze 5, Výmolově ulici, kde autorka pracuje ve funkci školního a poradenského psychologa a v průběhu třicetileté praxe získává mnoho diagnostických dat. V osmé kapitole uvádí cíle výzkumu, výzkumnou hypotézu a rozsáhle rozebírá a statisticky zpracovává nasbíraná data a doplňuje 4 modelovými kazuistikami. Devátá kapitola celé výzkumné šetření uzavírá potvrzením hypotéz a shrnutím výsledků.

Všechny kapitoly jsou zpracovány po obsahové stránce správně, citace odpovídají normě. V některých kapitolách by mohly zaznít i přímé citace. Práce přináší ucelený a

přehledný soubor psychologických vyšetření, kterými prochází všechny sluchově postižené děti během povinné školní docházky.

Na základě analýzy shromážděných materiálů se autorka, kromě vlivu hloubky sluchové ztráty a míry intelektových kapacit na školní zařazení a školní výkon žáků se sluchovým postižením, zamýšlí i nad otázkou souvislosti obecné inteligence a obecné lingvistické schopnosti (jazykového nadání), které se uplatňuje, nebo naopak je deficitní napříč jazykovými kódy – orálně auditivním a vizuálně motorickým (znakovým jazykem) a empiricky tuto souvislost zjišťuje u dětí se sluchovou vadou a vývojovou dysfázií, což nazývá termínem dyssymbolie.

Navrhované otázky: 1. Uveďte, zda a jaký rozdíl spatřujete v pojmech sluchová porucha a vada. V disertační práci je používán pojem sluchová porucha. V surdopedické terminologii se používá pojem vada, pokud jde o ztrátu sluchu trvalého charakteru a pojem porucha, pokud se jedná o dočasný stav. Toto uvádí i odborná literatura, např. NOVÁK, A. *Foniatrie a pedaudiologie I. Poruchy komunikačního procesu způsobené sluchovými vadami*. Praha: UNITISK, 1994.

2. V práci píšete o integraci sluchově postižených. Jak vidíte inkluzi neslyšících vzhledem ke komunikaci znakovým jazykem?

3. Ve výzkumném šetření je při přechodu z 5. třídy na druhý stupeň používán Kaufmanův subtest Čtení/porozumění, který je standardizován do 12,5 let. Jakým způsobem by bylo možné zjišťovat úroveň čtení s porozuměním u starších dětí se sluchovou vadou?

Závěr: Předložená disertační práce PhDr. Zoji Šedivé je významným příspěvkem k řešení aktuální problematiky psychologické diagnostiky, která je u sluchově postižených velmi specifická vzhledem k jejich komunikaci a této oblasti se u nás věnuje jen málo psychologů.

Po stránce jazykové a formální disertační práce odpovídá požadavkům stanoveným na tento typ prací a splňuje podmínky stanovené vysokoškolským zákonem č. 111/1998 Sb. ve znění pozdějších předpisů pro udělování vědeckých hodností. Proto doporučuji přiznat PhDr. Zoje Šedivé na základě úspěšné obhajoby vědeckou hodnost Ph.D.